

Referentie: Willems, Gertjan (2016). Over grenzen kijken. Het internationaliseringsbeleid van het Nederlands Filmfonds en de samenwerking met Vlaanderen. *Ons Erfdeel*, vol. 59 (nr. 3), pp. 129-131.

Zie <http://www.onserfdeel.be/nl/publicaties/artikels/over-grenzen-kijken.-het-internationaliseringsbeleid-van-het-nederlands-filmfonds-en-de-samenwerking-met-vlaanderen>

OVER GRENZEN KIJKEN. HET INTERNATIONALISERINGSBELEID VAN HET NEDERLANDS FILMFONDS EN DE SAMENWERKING MET VLAANDEREN

Begin 2016 presenteerde het Nederlands Filmfonds (NFF), dat financiële steun verleent aan films en filmactiviteiten in Nederland, zijn beleidsplan voor de periode 2017-2020. Daarin vormt “internationalisering” een van de centrale beleidsprioriteiten, die bovendien tot in zowat alle andere aspecten van het beleidsplan doorsijpelt. Een belangrijk ankerpunt in het Nederlandse internationaliseringsbeleid is de samenwerking met het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF), de Vlaamse tegenhanger van het NFF. De Nederlands-Vlaamse samenwerking geldt zelfs als een van de langst lopende en meest hechte filmsamenwerkingen in Europa.

De focus van het NFF op internationalisering wordt op verschillende manieren ingevuld, maar verreweg de belangrijkste pijler is het coproductiebeleid. Vanuit internationaal perspectief kent de coproductie een lange geschiedenis. Internationale samenwerkingen worden vaak gemotiveerd door de mogelijkheid om grotere producties op te zetten en op die manier een sterkere concurrentiepositie in te nemen op de internationale filmmarkt. Hoewel coproducties steeds extra kosten met zich meebrengen, gelden zij in kleinere filmsectoren, zoals die van Nederland en Vlaanderen, vooral als een manier om de ontoereikende financiële bronnen uit de eigen, kleine markt aan te vullen. Coproducties zorgen ook voor een grotere buitenlandse distributie van de film, op zijn minst in het land van de coproductie. Daarnaast wordt vaak op andere voordelen gewezen, zoals de internationale uitwisseling van kennis en expertise, de wederzijdse professionalisering, de creatieve uitdagingen waarbij culturele en andere referentiekaders opengebroken worden en het bevorderen van internationale carrières van cast- en crewleden.

Het NFF stimuleert coproducties tussen Nederlandse en buitenlandse filmproducenten door samenwerkingen aan te gaan met een aantal buitenlandse filmfondsen (waarvan die met

het VAF de mees omvangrijke samenwerking is), coproductieverdragen op te zetten die bilaterale coproducties aantrekkelijker maken (in 2015 werden coproductieverdragen met Duitsland, China en Zuid-Afrika ondertekend, in februari 2016 volgde een verdrag met de Franse Gemeenschap van België) en aan internationale netwerkmomenten deel te nemen en die zelf ook te organiseren. Daarnaast tracht het NFF buitenlandse producties naar Nederland te lokken (wat het opzetten van coproducties natuurlijk bevordert) via twee in 2014 ingevoerde maatregelen: de *Film Commissioner*, het Nederlandse aanspreek- en servicepunt voor buitenlandse producenten, en de *Netherlands Film Production Incentive*, een belastingvoordeel voor in Nederland bestede productiekosten.

Door de combinatie van deze en andere inspanningen, en door in zowat alle andere beleidsinitiatieven een internationaliseringsklemtoon te verwerken, is Nederland op dit moment in Europa een van de grootste voortrekkers van internationale samenwerking. Dat is enigszins verwonderlijk, aangezien het Nederlandse filmbeleid lange tijd een heel beschermende houding aannam tegenover de Nederlandse nationale film, wat gepaard ging met een sterk terughoudende positie tegenover coproducties. Sinds de jaren 2000 evolueerde het Nederlandse coproductiebeleid echter geleidelijk aan naar een meer open instelling en vanaf 2010 kwam de internationalisering in een stroomversnelling. Na de aanstelling van Doreen Boonekamp als directeur schoof het NFF voor het eerst “internationalisering” naar voren als een van zijn vier beleidsprioriteiten, naast professionalisering, talentontwikkeling en innovatie.

Terwijl de vraag naar een opener coproductiebeleid al sinds het eind van de jaren 1980 te horen was bij een aantal Nederlandse filmproducenten, maar het filmbeleid (dat toen nog verspreid was over het Productiefonds voor de Nederlandse film en het Fonds voor de Nederlandse film, die in 1993 fuseerden tot het NFF) toen eerder fnuikend werkte, fungeert het NFF nu als een proactieve stimulator van internationale samenwerkingen. Waar vroeger het gepercipieerde verlies aan culturele eigenheid doorwoog, zien de huidige beleidsactoren het overschrijden van grenzen net als een uitdaging die de blik van filmmakers kan verruimen en de culturele creativiteit kan bevorderen. Daarnaast wegen natuurlijk ook de eerder aangehaalde economische en productionele voordelen van coproducties door.

Een belangrijke uitzondering in de jarenlange afkerige houding van het Nederlandse filmbeleid tegenover coproducties is de samenwerking met Vlaanderen, die door de geografische, linguïstische en culturele nabijheid de meest logische coproductiepartner voor Nederland vormt. Al snel na de invoering van een filmsubsidiëringssysteem in Vlaanderen in 1964 (in Nederland was het Productiefonds al sinds 1956 actief) vonden in februari 1967 de eerste officiële coproductiebesprekingen tussen beleidsactoren uit Vlaanderen en Nederland

plaats. In datzelfde jaar verscheen al de eerste wederzijds ondersteunde coproductie, *De vijanden*, het langspeelfilmdebuut van Hugo Claus. Twee jaar later verscheen de coproductie *Monsieur Hawarden* (1969, Harry Kümel) en nog eens twee jaar later vormde het Belgische én Nederlandse bioscoopsucces van *Mira* (1971, Fons Rademakers) de aanleiding om de Nederlands-Vlaamse samenwerking te intensiveren. De Nederlandse en Vlaamse beleidsactoren maakten de afspraak om jaarlijks een à twee coproducties wederzijds te ondersteunen, waarbij men streefde naar een gelijkwaardige verhouding tussen majoritair Vlaamse en majoritair Nederlandse producties.

Samen met de kansen om aanvullende investeringen voor een filmproject te vinden, beklemtoonden zowel de Vlaamse als de Nederlandse beleidsactoren van meet af aan ook de ruimere distributiemogelijkheden voor de films. Hieraan verbonden werd het coproductiebeleid, voornamelijk vanuit Vlaamse kant, ook gemotiveerd door een op Nederland gericht cultureel idealisme, waarbij Nederlandse en Vlaamse films werden gezien als deel van een ruimere, gedeelde Nederlandstalige cultuur. Vanaf de jaren 1980 verdween deze motivatie zo goed als volledig en werd de economische drijfveer steeds belangrijker. In overeenstemming met een ruimere internationaliseringstendens in de Europese filmsector, mede gestimuleerd door Europese filmbeleidsmaatregelen, zette het Vlaamse filmbeleid in de loop van de jaren 1980 en 1990 sterker in op internationale coproducties, waarbij Nederland een bevoorrechte partner bleef. Zoals eerder aangegeven, toonde het Nederlandse filmbeleid zich tot in de jaren 2000 vanuit een cultureel beschermende reflex veel minder happig op dit gebied. Alleen voor Vlaanderen maakte men een uitzondering.

Nederlands-Vlaamse coproducties bleven dus op regelmatige basis van beide kanten ondersteuning ontvangen, maar het Nederlandse en het Vlaamse filmbeleid stonden iets minder op dezelfde lijn. Bovendien zorgde het ontbreken van een geformaliseerde samenwerkingsovereenkomst soms voor onduidelijkheden en interpretatieverschillen. Eind 2002 vond er in Vlaanderen een grote filmbeleidsvernieuwing plaats, waarbij het VAF in werking trad. Daarna werden er nieuwe gesprekken gevoerd met het NFF, dat intussen een meer open internationale koers begon te varen. Het overleg mondde uit in een officiële samenwerkingsovereenkomst die vanaf 2005 inging. Sindsdien werd het akkoord tweemaal hernieuwd (in 2008 en 2015), telkens ter uitbreiding van de actieradius; het steunbedrag en het aantal te ondersteunen langspeelfilms werden verhoogd en ook animatiefilms en documentaires werden in de overeenkomst opgenomen. Dergelijke aanpassingen in budgettair moeilijke tijden wijzen erop dat beide partijen de samenwerking zeer genegen zijn.

De huidige samenwerkingsovereenkomst tussen het NFF en het VAF bepaalt dat er van ieder territorium vier langspeelfilms voor elk 200.000 euro door de minoritaire partner ondersteund worden en twee animatiefilms en drie documentaires elk voor 50.000 euro. Een gemengde filmcommissie (bestaande uit drie Nederlandse en drie Vlaamse afgevaardigden, waaronder de directeurs van beide fondsen) beoordeelt de aanvragen. Belangrijk hierbij is dat de overeenkomst naast het structureren van het Nederlands-Vlaamse coproductiebeleid ook tot doel heeft “de samenwerking tussen beide filmgemeenschappen te stimuleren en de culturele en professionele uitwisseling tussen beide territoria te bevorderen”. De beleidsactoren beklemtonen hiermee dat zij geen louter economisch geïnspireerde Nederlands-Vlaamse cofinancieringen wensen te ondersteunen, maar wel coproducties waarbij er werkelijk een cultureel-creatieve uitwisseling plaatsvindt. Dit is des te opvallend, aangezien beleidsgestuurde internationale samenwerking meestal via economische regelingen gebeurt en veel minder vaak en omvangrijk via selectieve cultureel geïnspireerde regelingen.

Samenhangend met deze creatieve invalshoek kiezen de fondsen voornamelijk voor meer artistiek geïnspireerde en kwalitatief hoogstaande filmprojecten. Recentelijk door het samenwerkingsakkoord ondersteunde films zijn bijvoorbeeld het majoritair Nederlandse *Schneider vs Bax* (2015, Alex Van Warmerdam) en de majoritair Vlaamse producties *D’Ardennen* (2015, Robin Pront) en *Belgica* (2016, Felix van Groeningen). Nieuwe filmprojecten van de Nederlandse Mijke De Jong, de Vlaamse Michaël Roskam en het Vlaams-Amerikaanse regisseursduo Peter Brosens en Jessica Woodworth zijn in de maak.

Voor het NFF zet, in overeenstemming met zijn algemeen internationaliseringsbeleid, sterk in op minoritaire projecten die potentieel op internationale filmfestivals succes kunnen boeken. Bij deze overweging spelen niet alleen creatief-cultureel productiegerelateerde argumenten, ook het potentiële publieksbereik is van groot belang. Meer mainstream films die vooral op de thuismarkt van het majoritaire productieland gericht zijn, hebben het erg moeilijk om ook daarbuiten een publiek te vinden. Dat leidt zelfs tot de opmerkelijke situatie dat Vlaamse publiekstrekkingen de laatste jaren eerder een Nederlandse remake dan een Nederlandse distributie kregen, en omgekeerd. Meer artistiek-kwalitatief gerichte Vlaamse producties slagen er beter in om in Nederland een doelpubliek te bereiken. Dit blijft echter een relatief klein publiek, en omgekeerd hebben Nederlandse arthousegerichte films het erg moeilijk om in Vlaanderen iets te bewegen. Een film als *Beyond sleep* (2016, Boudewijn Koole), naar W.F. Hermans ook in Vlaanderen bekende roman *Nooit meer slapen*, kreeg zelfs geen Belgische bioscoopdistributie.

Hoewel beperkt qua schaal, vormt de Nederlands-Vlaamse filmbeleidssamenwerking sinds het einde van de jaren 1960 een van de meest duurzame cultureel gemotiveerde coproductiepartnerschappen in Europa. Bovendien worden er ook heel wat Nederlands-Vlaamse coproducties opgezet die buiten de NFF-VAF-overeenkomst vallen. De echte uitdaging voor de Nederlands-Vlaamse filmsamenwerking en -uitwisseling ligt dan ook niet zozeer in het nog meer stimuleren van coproducties, maar wel in het Nederlandse en Vlaamse publiek warm maken voor elkaars films. Inzetten op een meer efficiënte distributie en marketing van de films kan daarbij een stap in de goede richting zijn. Maar de vraag is of dit voldoende is en of het niet eerder nodig is om een ruimere Nederlands-Vlaamse culturele interactie te stimuleren. Film kan in dat laatste alvast een voortrekkersrol spelen.

GERTJAN WILLEMS

www.filmfonds.nl, www.vaf.be